

בנין יעקב

פרשת שלח

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעודד הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

פרשת שלח

גנות השפלות וענוה פסולה.....ה

אייר תשפ"ב

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

כמו כן ניתן להשיג את סדרת הקונטרסים

בנין יעקב על המועדים

אלול - תשרי ♦ חנוכה ♦ שבב"ם ♦ פורים – ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר ♦ שבועות ♦ בין המצרים

וכן בנין יעקב על התורה: בראשית ♦ שמות

פרשת שלח

גנות השפלות וענוה בסולה

לא ויתר הקב"ה על 'וכן היינו בעיניהם'

בפרשתן (במדבר יג, לג) "ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם" פירש רש"י: "וכן היינו בעיניהם - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים. והנה מפשטות לשון רש"י משמע שבמענה זו צדקו בדבריהם, כי הרי שמענו מפורש איך שאומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים.

אמנם מאידך גיסא במדרשים מצינו מאמר נורא, איך שהקפיד השי"ת על מה שאמרו "וכן היינו בעיניהם", כדאיתא במדרש (במדבר רבה פרשה מז): אמר הקדוש ברוך הוא, ויתרתי עליהם על מה שאמרו "ונהי בעינינו כחגבים", אבל על אמרם "וכן היינו בעיניהם" יש לי עליכם תביעה גדולה, כי מהיכן אתם יודעים איך הייתם בעיניהם, ומי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים.

והנה דברי המדרש תמוהים עד מאוד, דהרי מפורש בגמרא (סוטה לה.) שהיו המרגלים שומעים אותם כשהם אומרים זה לזה, ראינו כעין נמלים באילנות, וכדברי רש"י 'שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים', ואם כן למה זה הקפיד עליהם על מה שאמרו 'וכן היינו בעיניהם'.

ויתר על כן הקשה בשפת אמת (ליקוטים) דברי המדרש הנוכר, דלכאורה לשון הכתוב "וכן היינו", משמע מפורש שאמת כך היה, ומה טענה היתה עליהם שחשבו עצמם כנמלים.

על ידי שהושב בדעתו שהוא נבזה ושפל גורם שאכן כן יהיה

ומתריץ השפת אמת ביסוד נפלא והדרכה ישרה בדרכי העבודה, כי על ידי שהאדם חושב בדעתו שהוא שפל ונבזה בעיני הבריות, בזה גופא מעורר שאכן יהיו בעיניהם כך. וזה נמי היה פגם המרגלים, שמפני שעלה בדעתם מחשבת "ונהי בעינינו כחגבים" על ידי זה גרמו ל"וכן היינו בעיניהם", ועל כן היתה תביעה גדולה עליהם: מדוע השפלתם עצמכם כל כך, וגרמתם שיאמרו עליכם 'נמלים יש בכרמים כאנשים'.

וזהו שאמר המדרש 'ומי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים' כי אם אכן היו מאמינים בה' היו באמת בעיניהם כמלאכים, ורק על ידי חסרון אמונה נשפלו גם בעיניהם.

ובחידושי הרי"ם הוכיח מלשון הכתוב, שאכן חטא המרגלים היה שהיו שפלים בעיני עצמם, מהא דכתיב (פסוק כ) "והתחזקתם", משמע שהיו צריכים חיזוק.

מה אכפת לך איך אתה נראה בעיני הבריות

ובן מתאמרא בשם הרה"ק השרף מקאצק זיע"א (אמת ואמונה עמוד עו): שחטא המרגלים היה בזה שאמרו "וכן היינו בעיניהם" כי למה להם לדעת איך הם נחשבים בעיני זולתם, ומאי איכפת לך איך אתה נראה בעיני אחרים. וכבר הזהירו הקדמונים (רמ"א אורח חיים סימן א סעיף א) 'ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת'.

ויסוד זה הוא הדרכה נכונה לכל הבא בשערי עבודת השי"ת, שיאמין באמונה שלימה שכביכול הקב"ה חפץ בעבודתו, ויכיר במעלתו, וחלילה להביט ולחשוב האיך ומה הוא בעיני הבריות, אלא יקיים בעצמו "ויגבה לבו בדרכי ה'",

ועל ידי זה אכן יזכה לעלות מעלה מעלה במדריונות העבודה לשם שמים. וכבר הארכנו לעיל (פרשת במדבר) שחובת כל אחד להאמין בעצמו ולהכיר שנפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו.

על ידי שמתנהג בענוה פסולה נעשה באמת שפל בעיני הבריות

וראה דברים כדרכונות שכתב בזה הרה"ק רבי מאיר מדו"קוב זיע"א בספרו עמרת ישועה (בפרשתן) דהן אמת דאיתא בזוהר הקדוש (חיי שרה דף קכב:): 'כי מאן דאיהו זעיר איהו רב', שכל מי ששפל ועניו בעיני עצמו נעשה אדם חשוב בעיני הבריות. אולם כל זאת אינו אלא במילי דעלמא, אך באם ח"ו גם בעיני תורה ועבודה גם כן הוא שפל בעיניו ונדמה בעיניו שהוא בעל עבירה, ועל ידי זה אינו עובר השם, ובשעת תורה ותפלה נופל ממדרגתו, נעשה באמת שפל בעיני הבריות.

בעת עבודת השי"ת צריך להתנהג בבחינת ויגבה לבו בדרכי ד'

ועל פי זה מפרש מאמר הכתוב 'ונהי בעינינו כחגבים', שהיו בעיני עצמם שפלים, ולכאורה תקשה אם כן למה ירדו ממדריתם והרי אמר בזוהר 'כל מאן דאיהו זעיר איהו רב', ועל זה בא רש"י לתרץ. דכיון שנמלים יש בכרמים, כי כרם רומז להתורה כטעם הביאני אל בית היין זה סיני (שיר השירים רבה פרשה ב אות יג), גם רומז לתפלה כמו שדרשו חכמינו ז"ל (ברכות ו:): על מאמר הכתוב (תהלים יב ט) "כרום זלות לבני אדם" אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם זו תפלה, והיינו, על ידי שבעת תורה ותפלה היו גם כן נמלים ושפלים בעיני עצמם, על ידי זה נפלו ממדרגתם ונעשו שפלים באמת בעיניהם ובעיני כל, כי בעת עבודת השי"ת צריך להתנהג בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ד'".

האיך יתכן שגדולים וצדיקים כאלו באו לכלל טעות מרה כזו

ועל זה הדרך מבאר רבינו החפץ חיים זיע"א, בספרו שמירת הלשון (ח"ב - פרק ט), ענין עון המרגלים, ומהו הלימוד והוראה מפרשה זו על דרך העבודה.

דהנה לכאורה יפלא מאוד, האיך יתכן שהמרגלים שהיו מתחילה גדולים וצדיקים באו לכלל טעות מרה כזו, ומהי הסבה שהמעתה אותם לירד פלאים כל כך, ועד כדי כך שאף המעו את כלל ישראל אחריהם, ויותר מזה יוקשה, האיך קרה כדבר הזה שאף הסנהדרין מעו בזה, כדכתיב (במדבר יד א), "ותשא כל העדה ויתנו את קולם" וגו'; ופירש רש"י, סנהדראות. ויותר מכך יפלא מה שאמרו (שם יג לא), "כי חזק הוא ממנו". ופרשו חכמינו זכרונם לברכה (ערכין טו.), שכביכול אינו יכול להוציא כליו משם, איך בא להם לגדולים וצדיקים כאלו, למעון שמות כזו.

טעות המרגלים, שהשבו שאין הם ראויים למעשה ניסים

ומבאר החפץ חיים זיע"א שמעות מרה זו באה להם מפני ענוה פסולה, דהגם שהאמינו ביכולת השי"ת להביא את עמו ישראל ולהורישם את הארץ, נתגבה למוחם מחשבה וטענה פסולה, שלנצח גבורי כח כאלו ועם רב כזה, בוודאי צריך לזה זכות גדולה מאד, שיהיו הכל בגדר צדיקים וקדושים, ואין לנו אנשים כאלו. ולכן כל מה שראו יותר במדינה, שאנשיה רבים מאד וגבורים וגבוהי קומה וכדומה, היה אצלם יותר חסרון ועוד סיבה למה אין הם ראויים להכנס לארץ, בחשבם שלפי מעשי בני ישראל בעת ההיא, אין הם ראויים שיעשה עמהם ניסים גדולים כל כך.

ואף על פי שהאמינו בהבטחת הקדוש ברוך הוא שיביאם אל הר קדשו ויורישם את הארץ, בכל זאת חשבו בדעתם שמחמת עונותם אין הם ראויים שיעשה להם ניסים כהבטחתו.

מתחבולות היצר להכניס בלב האדם ענוה פסולה שאיך הוא ראוי לעבוד את השי"ת

אמנם ידוע, שכל מענות כמין אלו אינו אלא מצד היצר הרע, שדרכו להתהפך בתחבולותיו, דהיינו שלפעמים הוא מטיל גאות בלב האדם לחשוב בנפשו שהוא מיראי ה', ואפשר אף מאוהביו, ומאידך גיסא כאשר הוא רואה באדם שרוצה להתחזק באיזה ענין לכבוד ה' יתברך כדרך האוהב הנאמן, הוא מפיל עצבות בלבו, ובא אליו בטענה והוכחה שזו המצוה או הענין אין גאות לו, ורק לקדושים אשר בארץ הוא, אבל לא לקטנים כמוהו, ובאותה שעה מעלה בזכרונו פעולות מגנות אשר עשה בימי קדם, ואף שכמה פעמים התחרט והתמרמר על זה, וכבר שב בתשובה עליהם, הוא אינו מזכירו את תשובתו, אלא רק את מעשיו שעשה שלא כהוגן כי זה גאות לו לענינו לשיטתו, כדי להקטינו ולהשפילו בדעתו, שלא תהיה לו שום תשוקה למצוה ההיא.

טענת המרגלים - שאיך בידם די זכיות להינצל במלחמת כיבוש הארץ

ואף כאן, כשבאו המרגלים לרגל הארץ, התגבר היצר עליהם לומר, כי לנצח עם רב כזה וגבורים כאלו, צריך לזה זכות גדולה ונוראה, אבל לא לאנשים כמונו, שהרי זה מקרוב עשינו את העגל וגם חטאנו בענין בשר תאוה, [והגם שכבר עשו תשובה ובכו הרבה בכיות וכו', ונתבשר להם שהקדוש ברוך הוא מחל להם, ונקבע זה להם למחילה לדורות, אף על פי כן השכיח מהם כל זאת באותה שעה, והעלה לפניהם רק את המעשים הרעים שעשו, כדי שיחשבו שמחמת עונותיהם אין הם ראויים להכנס לארץ ישראל].

ולבן באו ואמרו (שם יג כז-כט), "באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זכת חלב ודבש היא, וזה פריה, אפס כי עז העם הישב בארץ וגו', וגם ילדי הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ הנגב", וכוונתם בזה לומר שאיך בידם די זכיות להינצל מכל אלו, וצריך לזה זכות משה רבנו עליו השלום, ומלבד זה, (שם פסוק

(כט) "והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר" וגו', וכדי לנצח את כל אלו צריך לזה זכות גדולה, ולפי מעשיהם אין הם ראויים לכך.

כלב בן יפונה הוכיח שהקב"ה מציל את עמו ישראל אף כשאינו ראויים

אמנם כלב בן יפונה דחה מיד את טענתם הקלוקלת, כמאמר הכתוב (שם פסוק ל) "ויהם כלב את העם אל משה", וכפירוש רש"י שהשתיקם, שאמר, 'וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן' וכו'; וכוונתו, לדחות בזה את טענתם המוטעת, כי הרי אילו היה הקדוש ברוך הוא בא עמנו בדיון, לא היה נקרע לנו הים ולא הוריד המן, כי גם בים לא היו מעשיהם כראוי, ולא היו ראויים שיעשה להם נס, כמו דכתיב (תהלים קו ז), "וימרו על ים בים סוף". וכן על המן היה מתחלה תלונה, ואף על פי כן עשה השי"ת אתנו ניסים ונפלאות, ואם כן אף עתה "עלה נעלה" לארץ ישראל כמו שאמר משה, "וירשנו אתה" - כאשר נבוא שם.

ועל הטענה הראשונה, שאתם אומרים, שהבטחת הקדוש ברוך הוא בנתינת הארץ היא דוקא אם נהיה צדיקים, היא טעות מעיקרה, כי הקדוש ברוך הוא אינו מדרק על האדם לומר, אושיעך רק באופן שתהיה צדיק, רק אומר לו, לא אושיעך אם תהיה מורד, חס ושלום, ולזה סימו יהושע וכלב ואמרו (שם ט'), "אך בה' אל תמרדו". אך כל זמן שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא לעקר מצותיו בכונה, יוכל לקוות לכל טוב.

הנהגת השי"ת בבחינת החסד 'אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי'

ובן דרשו חכמינו ז"ל (ברכות ז.) על הכתוב (שמות לג יט) "והחתי את אשר אחון" - אף על פי שאינו הגון, ואינו כדאי, וכן נאמר "בנים אתם לה' אלוקים" שהקב"ה מתנהג עם בני ישראל כרחם אב על בניו, ולא לפי מעשיו, ואין די לאדם

בכל מעשיו הטובים לשלם גמול אפילו על טובה אחת שעשה עמו יתברך שמו, כמבואר במדרש (קהלת ו' ו) על הפסוק "כל עמל האדם לפיהו" אמר רבי שמואל כל מה שיעמול אדם ויסגל מצות ומעשים טובים בעולם הזה אינו מספיק להבל היוצא מתוך פיהו.

וזו היתה טעותם של המרגלים בחשבם שהקב"ה עושה חסד עם בריותיו רק כאשר ראויים לכך מצד מעשיהם, אך כאמור סברה זו מופרכת היא מעיקרא כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מרחם על עמו במתנת חינוך שלא לפי מעשיהם, וזאת מחובתינו להחדיר בקרבינו ולהאמין באמונה שלימה שהקב"ה עושה חסד ורחמים אף למי שאינו הגון.

רוב הענוה גורם שה"ו מתרחק מעבודת השי"ת

ובא וראה מה שכתב בזה בספה"ק תולדות יעקב יוסף (עקב אות ד) וזה לשונו: כמו ששמעתי ממורי שרוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניוונים על ידי תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה ובריאה מרוב כל, והיה נוהר בכל אות דתנועה ומלה לאומרה כדקא יאות, וכו', והוא מעין מה שאמרו חכמינו ז"ל (גיטין נו.) ענותנותו של רבי זכריה גרם חורבן וכו'.

צריך להכיר שעבודתו פועלת בעליונים ועל ידי זה יוסיף חיל בעבודתו

בך האדם ראוי לשים לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודבורו והלוכו ועסקיו עושה רושם למעלה למעלה, בוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לשם שמים, מה שאין כן בחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה שיהיה נרשם כל עסקי למעלה, ובזה הולך בשרירות

לבו ויאמר אך שלום יהיה לי, ובאמת זה אינו כי האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבוק בו יתברך ממש, עיי"ש.

והשי"ת יהא בעזרינו שנזכה להכיר בגודל מעלתינו וחיבות עבודתינו, ולהנצל מעצבות וענוה פסולה, ונזכה להאמין ולהכיר בחסדי השי"ת אתנו לטוב לנו כל הימים.

